

Шевдври світової поезії

Райнер Марія Рільке

Reiner Maria Rilke

Dunkle Klagen

Lyrische Werke
in zwei Bänden

BAND 2

Райнер Марія Рільке

Темні плачі

Поетичні твори
у двох томах

ТОМ 2

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

ББК 84-5Англ
Р49

Серія “Шедеври світової поезії” заснована 2004 року.

Передмова
Євгенії Волощук

При оформленні книги
використано ілюстрації німецької художниці
Каріни Кульманн

Райнер Марія Рільке

Р49 Темні плачі: Поетичні твори у двох томах. Т. 2 /
Упоряд., примітки Б. Щавурський. —
Нім. мовою з паралельним українським перекладом. —
Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. — 480 с. —
(Серія “Шедеври світової поезії”).

ISBN 978-966-408-199-0

ББК 84-5Укр

Охороняється законом про авторське право.

*Жодна частина даного видання не може бути використана чи відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора перекладу чи видавця.*

ISBN 966-692-290-8 (серія)
ISBN 978-966-408-190-0

© Щавурський Б., упорядкування,
примітки, 2007
© Навчальна книга – Богдан, макет,
художнє оформлення, 2007

Duineser Elegien · 1912–1922

Дуїнезькі елегії 1912–1922

*...Але смерть оцю,
всю смерть, яка є поперед життя,
в собі пронести лагідно й незлобно —
цього не описати.*

Die erste Elegie

Wer, wenn ich schrie, hörte mich denn aus der Engel
 Ordnungen? und gesetzt selbst, es nähme
 einer mich plötzlich ans Herz: ich verginge von seinem
 stärkeren Dasein. Denn das Schöne ist nichts
 als des Schrecklichen Anfang, den wir noch grade
 ertragen,
 und wir bewundern es so, weil es gelassen verschmäht,
 uns zu zerstören. Ein jeder Engel ist schrecklich.

Und so verhalt ich mich denn und verschlucke den
 Lockruf

dunkelen Schluchzens. Ach, wen vermögen
 wir denn zu brauchen? Engel nicht, Menschen nicht,
 und die findigen Tiere merken es schon,
 dass wir nicht sehr verlässlich zu Haus sind
 in der gedeuteten Welt. Es bleibt uns vielleicht
 irgend ein Baum an dem Abhang, dass wir ihn täglich
 wiedersähen; es bleibt uns die Straße von gestern
 und das verzogene Treusein einer Gewohnheit,
 der es bei uns gefiel, und so blieb sie und ging nicht.

O und die Nacht, die Nacht, wenn der Wind voller
 Weltraum
 uns am Angesicht zehrt –, wem bliebe sie nicht, die
 ersehnte,
 sanft enttäuschende, welche dem einzelnen Herzen
 mühsam bevorsteht. Ist sie den Liebenden leichter?
 Ach, sie verdecken sich nur mit einander ihr Los.

Weißt du's *noch* nicht? Wirf aus den Armen die Leere
 zu den Räumen hinzu, die wir atmen; vielleicht dass
 die Vögel
 die erweiterte Luft fühlen mit innigerm Flug.

Ja, die Frühlinge brauchten dich wohl. Es muteten
 manche

Sterne dir zu, dass du sie spürtest. Es hob
 sich eine Woge heran im Vergangenen, oder
 da du vorüberkamst am geöffneten Fenster,

Перша елегія

Хто з сонму ангелів вчує мій клич, коли скрикну?
Хай би якийсь і почув, і притис би мене
раптом до серця, — я згину тоді, бо сильніший
він є від мене. Адже ж красаота — не що інше,
як початок жахливого. Ми іще терпим його
і дивуємось дуже, чому красаота не воліє
знищити нас. Кожен-бо ангел — жахливий.

От я і стримуюсь, от я й ковтаю волання
темних плачів своїх. Ах, чи хто-небудь
ще нам потрібен? Ангели — ні, люди — ні,
навіть тварини, які найспритніші, — ті знають,
що відчуваєм себе ми не зовсім, як вдома,
в усвідомленім світі, з якого лишилось нам,
може, дерево, бачене нами щодня десь над яром,
та ще й дороги вчорашні, і пещена нами
відданість наша отій застарілій звичці,
що уподобала нас, і лишилася, і не відходить.

О, ще ця ніч, ця ніч, коли нам обличчя глодає
всесвіту вітер, — хто ночі такої не звідав,
знадної, ніжно зрадливої, на яку
кожне натруджене серце са́мітно чекає?
Може, вона для коханців і справді є легша?
Ах, свою долю вони перед себе лиш криють.

Ти *ще* не знаєш цього? То скинь же

з плечей порожнечу
в простір, який ми вдихаєм; можливо, лиш птиці
почувають, як шириться в їхньому льоті
повітря.

Так, ти потрібен був веснам.

Сподівалися й зорі,
що відчуєш ти їх. Перед тобою в минулім
інколи зводилась хвиля або віддавалася
скрипка тобі, коли мимо розчинених вікон
ти переходив. Доручення в цьому було.
Виправдав ти його? Чи не був ти чеканням

Знову й знов місцину любові пізнаємо
і маленьке обійстя церковці з її іменами оплаканими,
і жаску німу захлань, де інші
вмирають: знову й знов по двоє туди йдемо,
під старезні дерева, сідаємо знову й знов
між квітами просто неба.

Кінець 1914

An die Musik

Musik: Atem der Statuen. Vielleicht:
Stille der Bilder. Du Sprache wo Sprachen
enden. Du Zeit,
die senkrecht steht auf der Richtung
vergehender Herzen.

Gefühle zu wem? O du der Gefühle
Wandlung in was? –: in hörbare Landschaft.
Du Fremde: Musik. Du uns entwachsener
Herzraum. Innigstes unser,
das, uns übersteigend, hinausdrängt, –
heiliger Abschied:
da uns das Innre umsteht
als geübteste Ferne, als andre
Seite der Luft:
rein,
riesig,
nicht mehr bewohnbar.

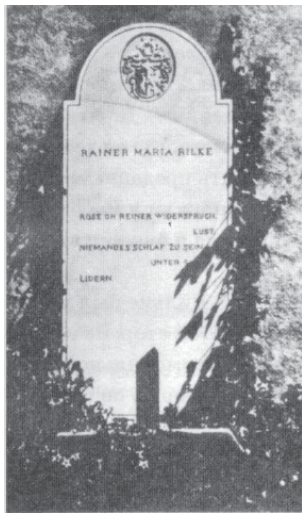
*München,
11. und 12. Januar 1918*

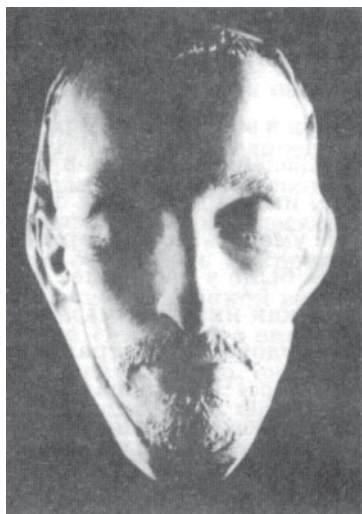
В Парижі

Церква в Рароні

Могила Рільке біля церкви

Посмертна маска

Duineser Elegien Дуїнезькі елегії

Переклав М. Бажан

Die erste Elegie	8
Перша елегія	9
Die zweite Elegie	14
Друга елегія	15
Die dritte Elegie	20
Третя елегія	21
Die vierte Elegie	26
Четверта елегія	27
Die fünfte Elegie	32
П'ята елегія	33
Die sechste Elegie	40
Шоста елегія	41
Die siebente Elegie	44
Сьома елегія	45
Die achte Elegie	52
Восьма елегія	53
Die neunte Elegie	58
Дев'ята елегія	59
Die zehnte Elegie	64
Десята елегія	65

Die Sonette an Orpheus

Сонети до Орфея

Erster Teil

Частина перша

Переклав М. Бажан

I. «Da stieg ein Baum. O reine Übersteigung!..»	80
I. «Ось дерево звелось. О виростання!..»	81
II. «Und fast ein Mädchen wars und ging hervor...»	82
II. «В мені немов жило дівчатко гоже...»	83
III. «Ein Gott vermags. Wie aber, sag mir, soll...»	84
III. «Бог це зумів, та чи пройти людині...»	85
IV. «O ihr Zärtlichen, tretet zuweilen...»	86
IV. «О ніжносерді, сміло ввійдіте...»	87

V. «Errichtet keinen Denkstein. Laßt die Rose...»	88
V. «Не зводьте пам'ятників. Хай для слави...»	89
VI. «Ist er ein Hiesiger? Nein, aus beiden...»	90
VI. «Він є тутешній? О ні, — двох держав...»	91
VII. «Rühmen, das ists! Ein zum Rühmen Besteller...»	92
VII. «Славити! Слави обранець спливе...»	93
VIII. «Nur im Raum der Rühmung darf die Klage...»	94
VIII. «Входить лиш в простір прославляння...»	95
IX. «Nur wer die Leier schon hob...»	96
IX. «Той, хто над тіні сумні...»	97
X. «Euch, die ihr nie mein Gefühl verließ...»	98
X. «Шана вам, саркофаги античні...»	99
XI. «Sieh den Himmel...»	100
XI. «Глянь на небо...»	101
XII. «Heil dem Geist, der uns verbinden mag...»	102
XII. «Слава духу, — з'єднані ми ним!...»	103
XIII. «Voller Apfel, Birne und Banane...»	104
XIII. «От грушки, і яблука, й банани...»	105
XIV. «Wir gehen um mit Blume, Weinblatt, Frucht...»	106
XIV. «Викохуєм плоди, і грона, й квіти...»	107
XV. «Wartet... das schmeckt...»	108
XV. «Стійте... це смачно...»	109
XVI. «Du, mein Freund, bist einsam, weil...»	110
XVI. «Друже мій, справді, самотний ти, бо...»	111
XVII. «Zu unterst der Alte, verworren...»	112
XVII. «Старче, отам, в глибині...»	113
XVIII. «Hörst du das Neue, Herr...»	114
XVIII. «Двигіт нового — його...»	115
XIX. «Wandelt sich rasch auch die Welt...»	116
XIX. «Всесвіт є змінний, немов...»	117
XX. «Dir aber, Herr, o was weih ich dir, sag...»	118
XX. «Пане, що можу — скажи ти мені...»	119
XXI. «Frühling ist wiedergekommen...»	120
XXI. «Знову весна повернулась...»	121
XXII. «Wir sind die Treibenden...»	122
XXII. «Ми прагнем небувалого...»	123
XXIII. «O erst dann, wenn der Flug...»	124
XXIII. «О, лиш тоді, коли зліт...»	125

XXIV. «Sollen wir unsere uralte Freundschaft, die großen...»	126
XXIV. «Нащо зрікатись нам приятельства старого...»	127
XXV. «Dich aber will ich nun, Dich, die ich kannte...»	128
XXV. «Тільки Тебе я, Тебе, знану здавна...»	129
XXVI. «Du aber, Göttlicher, du, bis zuletzt noch Ertöner...»	130
XXVI. «Ти, о божественний, ти, повнозвучний до краю...»	131

Zweiter Teil

Частина друга

Переклав М. Бажан,

*крім сонетів, позначених *, які переклав В. Стус*

I. «Atmen, du unsichtbares Gedicht!..»	134
I. «Дихай, вірше незримий мій!..»	135
II. «So wie dem Meister manchmal das eilig...»	136
II. «Майстер, на аркуш поглянувши радо...»	137
III. «Spiegel: noch nie hat man wissend beschrieben...»	138
III. «Досі, свічада, ніхто не повів...»	139
IV. «O dieses ist das Tier, das es nicht giebt...»	140
IV. «О, то є звір, – нема ніде таких...»	141
V. «Blumenmuskel, der der Anemone...»	142
V. «Квітів м'яз, що звільна анемони...»*	143
VI. «Rose, du thronende, denen im Altertume...»	144
VI. «Ти царюєш, трояндо, – для людства за давніх сторіч...»	145
VII. «Blumen, ihr schließlich den ordnenden Händen verwandte...» .	146
VII. «Квіти, ви пальцям, що вас укладають, зрідні...»	147
VIII. «Wenige ihr, der einstigen Kindheit Gespielen...»	148
VIII. «Мало вас, спільників давніх дитячих забав...»	149
IX. «Rühmt euch, ihr Richtenden, nicht der entbehrlichen Folter...»	150
IX. «Не вихваляйтеся, судді, з тортур марноти...»	151
X. «Alles Erworbne bedroht die Maschine, solange...»	152
X. «Всьому, що здобуде, машина загрожує, доки...»	153
XI. «Manche, des Todes, entstand ruhig geordnete Regel...»	154
XI. «Безліч ти, смерте, законів спокійних створила...»	155
XII. «Wolle die Wandlung...»	156
XII. «Загадай переміни...»	157
XIII. «Sei allem Abschied voran, als wäre er hinter...»	158
XIII. «Ти випередь всі розставання прийдешні, немов минули...» .	159

XIV. «Siehe die Blumen, diese dem Irdischen treuen...»	160
XIV. «Глянь на квіти, що крихітку долі спізнали...»*	161
XV. «O Brunnen-Mund, du gebender, du Mund...»	162
XV. «Ти – рот щедродайний, ти – рот, джерело...»	163
XVI. «Immer wieder von uns aufgerissen...»	164
XVI. «Завжди прагне бог залікувати...»*	165
XVII. «Wo, in welchen immer selig bewässerten Gärten...»	166
XVII. «Де ти, вологою печені, сади блаженства...»*	167
XVIII. «Tänzerin: o du Verlegung...»	168
XVIII. «Танцюристка, о ти – перехід...»	169
XIX. «Irgendwo wohnt das Gold in der verwöhnenden Bank...»	170
XIX. «Мешкає золото в банках розбещених і негідних...»	171
XX. «Zwischen den Sternen, wie weit; und doch, um wieviele noch weiter...»	172
XX. «Далеч лежить між зірками, та більші...»	173
XXI. «Singe die Gärten, mein Herz, die du nicht kennst; wie in Glas...» ..	174
XXI. «Оспівуй ти, серце, сади, ще для тебе не знані...»	175
XXII. «O trotz Schicksal: die herrlichen Überflüsse...»	176
XXII. «О долі всупр: ці розкоші чудові...»*	177
XXIII. «Rufe mich zu jener deiner Stunden...»	178
XXIII. «О, зови мене в свої години...»*	179
XXIV. «O diese Lust, immer neu, aus gelockertem Lehm!...»	180
XXIV. «О всезростальне бажання ослаблих ґрунтів!...»	181
XXV. «Schon, horch, hörst du der ersten Harken...»	182
XXV. «Слухай, он вперше шурхочуть граблі...»	183
XXVI. «Wie ergreift uns der Vogelschrei...»	184
XXVI. «Як може нас крик пташиний вразити...»	185
XXVII. «Gibt es wirklich die Zeit, die zerstörende?...»	186
XXVII. «Чи на зустріч із судною ждати годиною...»*	187
XXVIII. «O komm und geh. Du, fast noch Kind, ergänze...»	188
XXVIII. «Прийди і відійди. Сливе дитя...»	189
XXIX. «Stiller Freund der vielen Fernen, fühle...»	190
XXIX. «Чуєш, друже незлічених далів...»	191

Gedichte außer Samlungen

Вірші поза збірками

Die Liebenden	196
Закоханці. Переклав Л. Череватенко	197

«Perlen entrollen...»	198
«Перли розсипались...». <i>Переклав М. Бажан</i>	199
Himmelfahrt Mariae. I-II.	200
I. «Köstliche, o Öl, das oben will...»	200
II. «Nicht nur aus dem Schauen der Jünger, welchen...»	200
Ушестя Марії. I-II	
I. «Розкіш ти, олія, що пливе...» <i>Переклав О. Зуевський</i>	201
II. «Не з очей ти учнів тільки, в кого...» <i>Переклав О. Зуевський</i>	201
Narziss	204
Нарцис («Нарцис в'ялився. Близь його ества...»).	
<i>Переклав О. Зуевський</i>	205
Narziss	206
Нарцис («Це теж: виходить з мене, щоб, як спів...»).	
<i>Переклав О. Зуевський</i>	207
Fünf Sonette. I-V	
П'ять сонетів. I-V	
V. «Der Liebende wird selber nie genug...»	208
V. «Хто любить, не вгаватиме у глиб...» <i>Переклав Б. Кравців</i>	209
Die Große Nacht	210
Велика ніч. <i>Переклав В. Стус</i>	211
«Man muß sterben weil man sie kennt...»	212
«Мушиш померти, бо пізнав їх...». <i>Переклав О. Жупанський</i>	213
An Hölderlin	214
Гельдерлінові. <i>Переклали М. Москаленко і М. Новикова</i>	215
«Ausgesetzt auf den Bergen des Herzens...»	216
«Ми вже на верховині серця...». <i>Переклав В. Коптілов</i>	217
«Immer wieder, ob wir der Liebe Landschaft auch kennen...»	218
«Знову й знов місцину любові пізнаємо...». <i>Переклав О. Жупанський</i> ..	219
An die Musik	220
Музика. <i>Переклав М. Бажан</i>	221
[Für Prinzessin Marie Therese von Thurn und Taxis]	222
[Принцесі Марії Терезі фон Турн унд Таксіс].	
<i>Переклав В. Коптілов</i>	223
Aus «Zwei Gedichte»	
Із диптиха «Два вірші»	
II. Tränenkrüglein	224
II. Слізниця. <i>Переклав Б. Кравців</i>	225
Die Frucht	226
Семено. <i>Переклав М. Бажан</i>	227

Der Magier	228
Чаклун. <i>Переклав Б. Кравців</i>	229
[Entwürfe aus zwei winterabenden] (Prélude, I-II)	
[Шкіци, зроблені протягом двох зимових вечорів] (Прелюд, I-II)	
I. «Nichts blieb so schön. Ich war damals zu klein...»	230
I. «Нема гарнішого. Я був малям в той час...».	
<i>Переклав М. Бажан</i>	231
Vorfrühling	232
Провесінь. <i>Переклала О. Калашник</i>	233
«An der sonngewohnten Straße, in dem...»	234
«На осонні шляху, при колоді...» <i>Переклав Б. Кравців</i>	235
Herbst	236
Осінь. <i>Переклав В. Стус</i>	237
Ô Lacrimosa I-III	
Ô Lacrimosa I-III	
I. «Oh Tränenvolle, die, verhaltner Himmel...»	238
I. «О повня сліз, як вгамувати небу...». <i>Переклала О. Калашник</i> ..	239
II. «Nichts als ein Atemzug ist das Leere, und jenes...»	238
II. «Порожнеча – тільки подих, і та...». <i>Переклала О. Калашник</i> ...	239
III. «Aber die Winter! Oh diese heimliche...»	238
III. «О зими! О цей таємний...». <i>Переклала О. Калашник</i>	239
«Jetzt wär es Zeit, daß Götter träten aus...»	242
«І, може, час – виходити богам...». <i>Переклав</i>	243
Der Goldschmied	244
Золотар. <i>Переклав Б. Кравців</i>	245
Elegie an Marina Zwetajewa-Efron	246
Елегія Марині Цвєтаєвій-Ефрон. <i>Переклав В. Стус</i>	247
Geschrieben für Karl Grafen Lanckoroński	250
На рядок з Карла Лянцкоронського. <i>Переклали М. Москаленко</i>	
<i>і М. Новикова</i>	251
«Komm du, du letzter, den ich anerkenne...»	252
«Ти – мій останній, пізнаний до краю...». <i>Переклав М. Бажан</i>	253

Додатки

Варіанти перекладів	269
Листи Р. М. Рільке	369
<i>Олекса Ізарський</i> . Рільке в Україні	415
<i>Василь Стус</i> . Ну а тепер Рільке	440
Літопис життя і творчості	458
Алфавітний покажчик творів	474

Літературно-художнє видання
Серія «Шедеври світової поезії»
заснована 2004 року

Райнер Марія Рільке

Темні плачі

Поетичні твори у двох томах

ТОМ 2

Упорядкування та примітки
Бориса Щавурського

Передмова *Євгенії Волощук*

Головний редактор *Б. Будний*
Літературний редактор *Б. Щавурський*
Редактори *Г. Осадко, Д. Пендзей, А. Цяпа*
Дизайн *С. Бялас*
Обкладинка *В. Басалига*
Верстка *Г. Кузів, І. Демків*

Підписано до друку 6.06. 2007. Формат 84×108/32.
Папір офсетний. Гарнітура Century Schoolbook. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 25,20. Умовн. фарб.-відб. 25,20.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м.Тернопіль, 46008
тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
publishing@budny.te.ua www.bohdan-books.com